

Sicklerit avastamas: kiirkäik läbi arhiivimaterjalide

Terry Kass

Eesti Arhiiv Austraalias

Ajalooline uurimistöö on protsess, mis kulgeb edasi-tagasi vastavalt sellele, kuidas uurija järgib oma teemaga seonduvaid juhtlõngu. Tahaksin tutvustada oma uurimistööd, mis käsitleb esimest Eestist pärit isikut, kes on teadaolevalt asunud Austraaliasse elama. Ma ei räägi uurimisprotsessist, vaid tahaksin esile tõsta erinevaid arhiivimaterjale 19. sajandi Austraalias elanud inimeste kohta. Võib-olla innustavad minu edusammud teisigi uurima Balti aladelt pärit varajasi immigrante.

Allikad, millele viitan on jagatud dokumentide kategooriateks, mida säilitatakse eri asutustes. Oma ettekandes toon näiteid järgmistest asutustest:

Raamatukogud (Mitchelli Raamatukogu (*Mitchell Library, ML*); Uus-Lõuna-Walesi Osariigi Raamatukogu (*State Library of South New Wales, SLNSW*); Austraalia Rahvusraamatukogu (*National Library of Australia, NLA*): trükitud allikad, ajaloolised kaardid ja plaanid, ajalehed, maalid, fotod.

Osariigi arhiivid (Uus-Lõuna-Walesi Arhiiv (*State Records of New South Wales, SRNSW*); Victoria Arhiiv (*Public Record Office of Victoria, PROV*)): kirjavahetus, kaardid, juriidilised dokumendid.

Valitsusametid (Uus-Lõuna-Walesi Maa-amet (*Lands Dept, NSW*); Uus-Lõuna-Walesi sünni- surma- ja abieluregister (*Registrar of Births, Deaths and Marriages, BDM, NSW*): maaomandi dokumendid, valitsuse mõõtkaardid ja plaanid, sünni-, surma- ja abieluregistrid.

Alfred Julius Sicklerit on pikka aega peetud esimeseks eestlaseks Austraalias. Peeter Lindsaar oli esimene, kes 1961. aastal juhtis tähelepanu Sickleri identiteedile. Tema käsutuses oleva info kohaselt saabus Sickler Austraaliasse 1853. aastal ja sai 1859. aastal 31-aastaselt kodakondsuse, mis võimaldas tal osta maavalduse Uus-Lõuna-Walesi keskläänas asuvas väikelinnas Dubbos. Tema rahvus oli tundmatu (Lindsaar 1961: 189; *Austraalia eestlased* 1969: 107). Siimamaani on Alfred Julius Sickler olnud vaid nimi, mida on välja käidud kui “esimest” eestlast. Aga kes ja missugune ta oli, kui kaua oli ta Austraalias, kui edukas ta oli ja mis temast sai? Ja lõpuks, kui ehtne “eestlane” ta oli?

Sickler saabus Victoriasse 1853. aastal aurulaeva „Great Britain“ pardal (CSIL 63/4079, SRNSW 4/505). Ta töötas arstina Põhja-Victoria peamises kullakaevanduslinnas Bendigos.

1854. aasta oktoobris elas ta Ballaratis, Victoria teises tähtsamas ja ilmselt rikkaimas kullakaevanduskeskuses. Ta reklaamis end kui kirurgi ja akušööri ja tema vastuvõtt asus uue tee sillaga külgneva kumblusasutuse kõrval. Nimeks oli märgitud A. Sickler, M D. (*Ballarat Times*, 7 Oct 1854, 2)

1854. aasta novembris ehitasid Ballarati kaevurid, kes vastustasid võimude kavatsust kehtestada kullaotsimise õiguse eest litsentsitasu, Eureka kullaleiukohas tõkke. Osa mässulisi kaevureid, nende hulgas ameeriklased, sakslased ja itaallased, ei olnud Briti alamad. Pinge tõusis, kui valitsus tõi kohale sõjaväeosad ja kaevurid lubasid võitlust jätkata. 3. detsembril 1854. aastal ründasid 400 politseinikku ja sõdurit tõket, mille tagajärjel viis politseinikku ja 30 kaevurit said surma. Mitmed kaevurid arreteeriti ja ülejäänud olid kinnivõtmiseeni lindpriid. Eureka ülestõus oli üks võtmesündmusi, mis aitas kaasa Austraalia rahvusluse tõusule ja radikaalse poliitika arengule. Kaevurite Eureka lippu peetakse Austraalias veel tänagi teisitimõtlemise, rahvusluse ja protestimeelsuse sümboliks.

Sickleri osalusest sündmustes või tema käikudest sel ajal ei ole tõendeid. Võimalik, et arstina andis ta haavatutele abi, nii sõduritele kui ka kaevuritele. Kuna ta polnud briti alam, võidi teda ka kahtlustada. Võib-olla arvas ta, et mujal on elu rahulikum. Mis iganes ka põhjuseks oli, lahkus Sickler peagi Ballaratist.

Sickler läks 1855. aastal Uus-Lõuna-Walesi, kus ta praktiseeris arstina Stoney Creeki ja Louisa Creeki kullakaevandustes (*Bathurst Free Press*, 4 March 1857, 3; CSIL 63/4079, SRNSW 4/505). 1855. aasta novembris raporteeris piirkonna kullakaevanduste erivolinik Whittingdale Johnson, et Merool ja Louisa Creekil läheb hästi. Piirkonnas avastati uusi kullasooni ja leiti koguni 30-50 untsi (850-1420 grammi) kaaluvaid kullakamakaid. Paikkonnas oli sel ajal peaegu 2500 elanikku, kellest 1200 olid kullakaevurid (*Maitland Mercury*, 10 Nov 1855, 2).

1857. aasta alguseks olid kergesti kättesaadavad uhtkullavarud sealsetes maardlates end ammendanud ja kaevurid rändasid uutele aladele (BNE, SRNSW 1/397, 178). Sickler taipas, et ta ei suuda enam piisavalt elatist teenida ja kolis mujale. 23. veebruaril 1857. aastal kuulutas "kirurg ja akušöör" A. Sickler, et ta avab vastuvõtu Malongis (*Bathurst Free Press*, 28 Feb 1857, 3). 27. aprillil 1857. aastal abiellus Sickler anglikaani kombe kohaselt Maria Summersiga Kelso Püha Kolmainu kirikus Bathursti lähedal (NSW BDM, Marriage Certificate 1857/1335). Hilisemates dokumentides on tema usutunnistuseks märgitud rooma-katoliiklane.

Peagi kolis Sickler Molongist Dubbosse. 1859. aastaks oli Dubbo jõudnud arengus ette piirkonnakeskusest Wellingtonist ja kasvas kiiresti tänu kariloomade kaubandusele. Dubbo oli õitsev küla, kus oli poode, võõrastemaju ja kaupmehi (Dormer 1981: 58). Dubbos elades kirjutas Sickler alla kahele petitsioonile, üks pärineb 1858. aasta maist ja teine, milles nõuti Dubbole politseikohtunikku, kannab daatumit 12. september 1858 (CSIL 58/1726, SRNSW 4/3379; CSIL 59/5284, SRNSW 4/3410).

Sickler võeti kiiresti vastu piirkonna eliidi hulka. 1858. aasta oktoobris soovitati tal kandideerida kooli eestseisusse. Inspektor William Wilkons raporteeris, et Sickler on üks piirkonna lugupeetumaid mehi (BNE, SRNSW 1/401, 440-1). Sickler lükkas pakkumise tagasi sõnadega: "Ma ei ole briti alam ja ma ei kujuta end ette näitlemas." (BNE, SRNSW 1/403, 68b)

12. jaanuaril 1859. aastal esitas Sickler siiski kodakondsustaotluse, et tal oleks võimalik maad osta. Ta kinnitas, et on 31-aastane arst, sündinud Revalis, Venemaal, saabus Victoriasse aurulaevaga „Great Britain“ ja on elanud Uus-Lõuna-Walesis 1855. aastast (CSIL 63/4079, SRNSW 4/505). Vastuväiteid ei leidunud ja Sickleri taotlus rahuldati. Uus-Lõuna-Walesi kuberner William Denison kirjutas Sickleri kodakondsustunnistusele alla 16. veebruaril 1859. aastal (Certificates of Naturalisation, SRNSW 4/1201, No 563).

Kogu selle aja jooksul, mis Sickler selles piirkonnas praktiseeris, ei registreerinud ta ennast Uus-Lõuna-Walesi Meditsiinikomisjonis ja tema nime ei leidu registreeritud praktiseerivate arstide nimekirjast (*Australian Almanac*, 1857-65).

Sickler oli teinud ettevalmistusi maatüki ostmiseks Dubbos. William Anthony oli 9. septembril 1861 ostnud krundi Macquarie tänava läänepoolses küljes. Sickler ja Anthony leppisid seejärel kokku, et Sickler ostab viimaselt 68 jalga (20,7 m) hinnaga 68 naela, millest Sickler maksis ainult 20-naelase tagatissumma (LTOD, No 384 Bk 78). 1860. aastatel arenes sellest Macquarie tänava lõigust tähtis ärikeskus, kuhu ehitati mitmeid olulisi hooneid (Dormer 1981: 66).

Seejärel tekkisid Sickleril probleemid. 1860. aasta lõpust kuni 1862. aasta alguseni algatati tema vastu mitmeid kohtuasju võlgade sissenõudmise eesmärgil. Osa neist oli seotud rahaga, mida ta oli maa ostmiseks ja sinna ehitamiseks laenanud (Supreme Court, Judgment papers, SRNSW 9/5795, 4th term 1861, No 134). Kohtus leidsid võlad kinnitust. Et kohtuotsust täita, pani šerif krundi, mille Sickler oli lubanud Anthonylt ära osta, müüki oksjonil 3. aprillil 1862, välja arvatud juhul kui Sickler on vahepeal võlad ära maksnud. Krundile oli ehitatud

“korralik väike maja ja kõrvalhooned ... välja üüritud usaldusväärsele üürnikule”. (*Bathurst Free Press*, 29 March 1862). Sickler ei suutnud võlgu ära maksta ja maa müüdi oksjonil 324 naela eest (LTOD, No 489 Bk 78).

Kui maja müüdi oli seal tõenäoliselt üürnikuks dr. Walter Hugh Tibbits, kes võlgnes 1862. aastal Sicklerile üüri 25 naela (Supreme Court, Insolvency File, SRNSW 2/9053, No 5798). Tibbits ostis hiljem maa ära ja registreeris selle 1865. aastal maaregistris kooskõlas nn Torrensi süsteemiga (Uus-Lõuna-Walesis 1863. aastal kasutusele võetud lihtsustatud kinnisvara registreerimise süsteem, mis sai nime selle looja, Lõuna-Austraalia peaministri Sir Robert Torrensi järgi) (Real Property Application 998, Lands Dept, NSW). Selleks ajaks oli krundil väike maja, lisaks köök ja tall tagahoovis ning aed (Certificate of Title, volume 22 f 109, Lands Dept, NSW). Maja võib näha kahel fotol, mis on järgneval aastakümnel sellest tänavast võetud (Dormer 1981: 78; Picman, 40089-40090).

Sickler oli nüüd rahalistes raskustes. Ta ei olnud võimeline võlgu maksma ja kaotas oma peamise vara, maa ja maja. Et ära hoida halvimat esitas ta 2. aprillil 1862. aastal, päev enne oksjoni, pankrotiavalduse. Vastavalt pankrotivara nimekirjale koosnes Sickleri varandus tema riietest ja mööblist - väärt 30 naela, “mõnedest medikamentidest ja kemikaalidest” - 10 naela, ja kirurgilistest instrumentidest - 10 naela; lisaks oli tal “hobune kusagil Wellingtoni ümbruskonnas, asukoht teadmata” - 3 naela (Supreme Court, Insolvency File, SRNSW 2/9053, No 5798).

Sickleri ametlik pankrotihaldur raporteeris 7. jaanuaril 1864, et kuna vara aresti alla panemine viibis, siis oksjon toimus. Sickleri peamine vara, maa ja maja müüdi, “kõik müüdi väga odavalt”. Pankrotihaldur ei kasseerinud võlgu sisse. Sicklerile jäid ilmselt alles tema arstiriistad kui ametiks vajalikud, kuid ta ei saanud võlakohustustest vabastavat tõendit (Supreme Court, Insolvency File, SRNSW 2/9053, No 5798).

Pankrotiavalduse esitamise ajaks 1862. aasta aprillis oli Sickler juba kolinud Mitchells Creeki. Teadaolevalt elas ta uuel aadressil juba 29. jaanuaril 1862 (Supreme Court, Judgment papers, SRNSW 9/5795, 4th term 1861, No 132). Mitchells Creek oli sel ajal suhteliselt uus kullakaevandus, mis asus Sydney ja Bathursti vahelise peatee ääres. Juba 1850ndatel oli seal leitud uhtkulda ja 1860ndate alguses oli see aktiivne maardla. Kaevanduses toodeti maagist kulda ja seal töötas 12 tambiveskit. 1850. aastatel rajatud asunduse elanike arv oli selle hiilgeaegadel 2000 (Cook & Garvey 1999: 47-8). Postkontor loodi 1862. aasta jaanuaris (*New South Wales Government Gazette*, 3 Jan 1862, 3).

Kool oli sageli esimene asutus, mis paikkonnas loodi. Aga selle eest oli tavaliselt vaja võidelda, avaldada survet valitsusele ja koguda rahalisi vahendeid. Kooli loomisega seotud kirj vahetus kohalike elanike ja valitsuse vahel võimaldab teha väärtuslikke tähelepanekuid kogukonna kohta. Kuna Alfred Sickler oli arst ja seega oma kogukonnas austustvääriv isik, oletasin, et ta võinuks olla kohaliku kooliga seotud, olgugi ainult kohalike elanike mentaliteedi tundjana. Selliste mõtetega hakkasin uurima Mitchell Creeki kooli rajamisega seotud kirj vahetust. Võite ette kujutada minu imestust ja rõõmu kui selgus, et Sickler polnud mitte ainult kohalik kuulsus, vaid nii lugupeetud isik, et ta valiti koolikomitee sekretäriks.

Äkki hakkas Sickleri isik minu jaoks ilmet võtma. Siiani olin arvanud, et tegemist on mehega, kes rääkis inglise keelt tugeva aktsendiga ja nägi vaeva kirjakeele labürintides, aga Sickler osutus hoopis sõnaosavaks meheks, kes formuleeris sujuvalt oma mõtteid inglise keeles ja kellel oli korralik, hoogne käekiri.

10. augustil 1862. aastal kirjutas Sickler Rahvuslikule Hariduskomisjonile, et Mitchell Creeki elanikud on kogunud 100 naela ja soovivad koolile asukohta. Kuna paikkonnal ei olnud ametlikke linnaõigusi, püüdis ta koolile asukoha leidmisel abi saada (BNE, SRNSW 1/420, lk-d nummerdamata). Kui vastus viibis, pöördus Sickler 29. detsembril 1862. aastal uuesti komisjoni poole palvega tegutseda kiiremini, kuna “loodava kooli eestseisjad süüdistavad mind kui sekretäri selles, et ma ei ole suutnud komisjoni piisavalt veenda kooli vajalikkuses” (BNE, SRNSW 1/419A, lk-d nummerdamata).

Kuus kuud hiljem pidas Sickler plaani Uus-Lõuna-Walesist lahkuda. Ilmselt tahtis ta alustada uut elu kusagil mujal, kus tema pankrotist ei teatud. Lahkumissete valmistusi tehes taotles ta muu hulgas 22. juulil 1863. aastal ära kirja oma kodakondsustunnistusest (CSIL 63/4079, SRNSW 4/505).

11. augustil 1863 kirjutas Sickler uuesti hariduskomisjonile, sooviga neid teavitada, et “seoses kohese lahkumisega paikkonnast, olen sunnitud tagasi astuma kooli sekretäri kohalt” (BNE, SRNSW 1/422, lk-d nummerdamata).

Pole täpselt teada, millal ta Uus-Lõuna-Walesist lahkus, aga ilmselt suundus ta taas kullakaevanduspiirkondadesse. Kulda oli leitud ka Uus-Meremaal. Lõunasaare kirderannikul, Malborough provintsis oli 1861. aastaks kerkinud puidutootmiskeskus Havelock, mis teenindas ka ümbruskonna kullakaevandusasundusi (Buick 1900: 391). 6. juulil 1868 teatati ajalehes, et Havelockis elavast Alfred Julius Sicklerist sai Uus-Meremaa rahukohtunik (*New Zealand Gazette*, 6 July 1868, 333). Varsti pärast seda nimetati ta piirkonna sünni-, surma- ja

abieluregistri pidajaks (*New Zealand Gazette*, 25 July 1868, 382). 19. augustil 1868. aastal sai temast Malborough piirkonna kullainspektsiooni järelevaataja (*New Zealand Gazette*, 25 August 1868, 419). Näis, et Sickler saavutas soovitud kindlustunde ja lugupidamise. Pärast seda ei leidnud ma tema kohta enam midagi.

Kui tüüpiline “eestlane” Alfred Julius Sickler oli? Peter Lindsaare sõnul oli tema dokumentides “rahvus tundmatu”. Oma meditsiinialase hariduse (kui tal seda üldse oli) pidi ta saama enne 1852. aastat. Sel ajal oli väga vähestel eesti päritolu inimestel võimalik koolis käia, rääkimata ülikoolist või meditsiinikoolist. Võimalik, et ta omandas meditsiinialased teadmised õpipoisina mõne praktiseeriva meediku juures. Kuigi sündinud Tallinnas, oli Sickler tõenäoliselt baltisaksa päritolu. Pole ka välistatud, et ta oli eesti perest, kes vahetas nime, et näida sakslastena. Võib-olla oli ta mõne Tallinas ajutiselt peatunud sakslase poeg. Eesti rahvuslik teadvus oli sel ajal veel nii madal, et mitte ühelgi eluetapil ei identifitseerinud Sickler end “eestlasena”.

Sickleril ja Teise maailmasõja järgsetel eesti immigrantidel on palju ühist. Nagu Sickler olid nemadki kõrgelt haritud, sageli keskklassi taustaga. Nad ei eristunud getodesse vaid suhtlesid muu Austraalia elanikkonnaga. Nagu hilisemate tulijate puhul, ei aktsepteeritud ka Sickleri kvalifikatsiooni, aga rajamaadel, kuhu võimude otsene kontroll ei ulatunud, lõi ta oma oskustest kasu.

Huvitaval kombel on Sickleri elukäigul Austraalias üllatavad vastukajad. Üks austraalia suurimaid kirjandusteoseid on Henry Handel Richardsoni romaanitriloogia “*The Fortunes of Richard Mahony*” (Richard Mahony Õnn ja Õnnetus), mis räägib noorest arstist, keda elutee viib Britanniast Ballarati kullakaevandustesse. Ta elab üle Eureka ülestõusu, abiellub, tõuseb sotsiaalsel redelil, kogub varandust ja lugupidamist, kuid lõpuks tabab teda majanduslik krahh. Mahony tunneb end alati kõrvalseisjana, nii Britannias kui ka koloonias, ega suuda end siduda ümbritseva ühiskonnaga. “*The Fortunes of Richard Mahony*” räägib fiktiivse tegelase elust, võimaldades Richardsonil Sicklerist midagi teadmata uurida austraalia identiteedi erinevaid tahke, aga paralleelid romaanitegelase Mahony ja tegeliku arsti A. J. Sickleri vahel on tabavad.

Kirjandus

Austraalia eestlased sõnas ja teos: E. V. Tartu Ülikooli 50 a. juubeli (1919-1969) tähisteos.

Toim. E. Laisk. Sydney: Eesti Akadeemiline Koondus (1969).

Australian Almanac, 1857-65. Sydney: erinevad kirjastajad.

Ballarat Times, 7 Oct 1854.

Bathurst Free Press.

BNE, Board of National Education, Miscellaneous In-letters, State Records of New South Wales.

Buick, L. T. *Old Marlborough: or, The Story of a Province.* Palmerston North: Hart and Keeling (1900).

Certificates of Naturalisation, SRNSW 4/1201.

Certificate of Title, volume 22 f 109, Lands Dept of New South Wales.

Cook, K., Garvey, D. *The Glint of Gold: A History and Tourist Guide of the Gold Fields of the Central West of New South Wales.* Pymble: Genlin (1999).

CSIL, Colonial Secretary, Letters Received. State Records of New South Wales (SRNSW)

Dormer, Marion. *Dubbo to the Turn of the Century: An Illustrated History of Dubbo and District 1818-1900.* Dubbo: Macquarie (1981).

LTOD, Land Titles Office, NSW, Deeds Registers, Lands Dept, NSW.

Lindsaar, Peeter. *Eestlased Austraalias ja Uus-Meremaal.* Sydney: Luuamees (1961).

Maitland Mercury, 10 Nov 1855.

New South Wales Government Gazette.

New Zealand Gazette.

NSW BDM, New South Wales, Registrar of Births, Deaths and Marriages.

Picman, Mitchell Library, State Library of NSW (photographs).

Real Property Application 998, Lands Dept of New South Wales.

SRNSW, State Records of New South Wales.

Supreme Court, Insolvency File, A J Sickler, State Records of New South Wales, 2/9053, No
579.

Supreme Court, Judgment papers, State Records of New South Wales, 1861-3.